

Voor de beste kansen voor studenten

*Tienpuntenplan voor meer
kansengelijkheid in het hoger
onderwijs*

Kamerlid Jan Paternotte

D66

Voor de toekomst

De beste kansen voor studenten

We willen dat studenten in het Hoger Onderwijs gelijke kansen hebben. Dat ideaal staat onder druk. Studeren, werken, sporten, vrienden zien, relaties onderhouden en/of voor familieleden zorgen. Er komt van alles op jonge Nederlanders af. Ze hebben het gevoel opgejaagd te worden en meteen de juiste keuze te moeten maken. Anders heb je de boot gemist. In het afgelopen decennium zijn daarbij veel barrières in het studiep pad van studenten opgeworpen. De stapels rapporten schetsen een zorgwekkend beeld. De kansen om aan een opleiding te beginnen of met een diploma af te kunnen ronden zijn steeds ongelijker verdeeld. Voor D66 is onderwijs cruciaal om iedereen de beste kans te geven om zijn of haar talenten maximaal te ontwikkelen. Daarom doen we 10 voorstellen om elke student de beste kans in het hoger onderwijs te geven.

1. D66 wil de kwaliteit van voorlichting verbeteren door studenten en docenten in de opleidingscommissies voortaan te laten meebeslissen over waar de studiekeuzecheck van die opleiding uit bestaat.
2. D66 wil dat studenten een echte keuze tussen het beroepsonderwijs en academisch onderwijs kunnen maken door professionele masters en praktijkgericht promoveren op de hogeschool meer mogelijk te maken.
3. D66 wil studenten bij opleidingen met te weinig studieplekken weer eerlijke kansen tot toelating geven door het verbod op loten op te heffen.
4. D66 wil onnodige prestatiedruk bij studenten voorkomen door opleidingen met selectieprocedures voortaan maximaal drie selectiecriteria te laten gebruiken.
5. D66 wil dat studenten tijdens de eerste honderd dagen veel meer aandacht krijgen: met extra begeleiding en hulp waar het wennen aan de studie lastiger is.
6. D66 wil onnodige studievertraging voorkomen door een maximale puntengrens aan het bindend studieadvies te stellen en alternatieven te stimuleren.
7. D66 wil dat studenten makkelijker tussen opleidingen kunnen switchen door het meenemen van studiepunten makkelijker te maken.
8. D66 wil dat alle studenten een internationale stage, uitwisseling of studie kunnen doen door hogescholen en universiteiten te vragen activiteiten voor studenten op te zetten die hun Engelse taalvaardigheid verder willen ontwikkelen.
9. D66 wil studenten die zich buiten de collegebanken ontwikkelen ondersteunen door flexstuderen in de wet mogelijk te maken.

10. D66 wil dat alle studenten kunnen meedenken en meebesluiten over de opleiding en vraagt opleidingen te investeren in studentbetrokkenheid.

Wat is er mis?

Studenten bouwen als jonge tieners al cv's op om door de selectie heen te komen

Het is voor studenten steeds lastiger om aan een opleiding te beginnen. Aankomende studenten krijgen steeds vaker met selectie aan de poort te maken. Ze moeten een heel traject doorlopen. Dat bestaat uit een cv overleggen, een motivatie opstellen, aanbevelingsbrieven verkrijgen en/of een kennistoets afleggen. Er zijn zelfs allerlei bureaus ontstaan die trainingen aanbieden om deze decentrale selectieprocedures te doorlopen. Ouders melden zich met jongeren van 14, 15 jaar om te kijken of ze alvast stage in het ziekenhuis kunnen lopen om later meer kans op toelating tot geneeskunde te maken. Het zet extra druk op deze jongeren, en plaatst anderen op achterstand. Dat tieners koud uit de brugklas zo hun CV moeten vullen is nooit de bedoeling geweest.

Selectieprocedures werken in de praktijk vaak oneerlijk

Het doel van decentrale selectie was om “de juiste student op de juiste plaats” te krijgen. In de praktijk blijkt dat selectie nauwelijks tot een betere aansluiting leidt¹, maar het de kansenongelijkheid wel vergroot². Het begint al met het afschrikkende effect. Een deel van de studenten die wel bij de opleiding passen, kiezen vanwege de procedure ervoor om zich niet aan te melden. Ook zijn er grote verschillen tussen studenten die door de procedures heen komen. Denk aan het verschil als je vader in dezelfde stad heeft gestudeerd en je bent opgegroeid met zijn wilde verhalen, of dat je de allereerste in je familie bent die überhaupt gaat studeren.

Studenten die door het bindend studieadvies onnodig langer over hun studie moeten doen

Het eerste jaar is vooral een kwestie van leren studeren. In het verleden hadden studenten met de propedeuse twee jaar de tijd om alle vakken te halen. Tegenwoordig geeft elke opleiding aan het einde van het eerste jaar een bindend studieadvies. Studenten moeten soms precies het

¹ Schripsema, N. R. (2017). Medical student selection: Effects of different admissions processes. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

² Onderwijsraad (2019). Doorgesloten differentiatie in het onderwijsstelsel Stand van educatief Nederland 2019. Den Haag: Onderwijsraad. P. 47-49.

maximale aantal punten halen om niet te worden weggestuurd. 85% van de weggestuurde studenten gaat vervolgens dezelfde of een vergelijkbare opleiding aan dezelfde of een andere instelling volgen.³ Zo vallen studenten die zich helemaal op hun plek voelen maar over één vak struikelden voorgoed af. Daardoor moeten ze creatieve manieren verzinnen om toch hun gedroomde studie te volgen, bijvoorbeeld exact dezelfde studie bij de dichtstbijzijnde universiteit of hogeschool. Ze accepteren dat ze onnodig een jaar langer moesten studeren.

Studenten ervaren een hoge mate van prestatiedruk

De barrières in het onderwijs sluiten niet alleen studenten uit. Ze voeren de druk op studenten op om continu te presteren en zichzelf te bewijzen. Leren hoort geen marathon van voldoende naar voldoende rennen te zijn. Leren is een proces waarbij het hoort dat er af en toe fouten worden gemaakt. Verschillende onderzoeken laten een vergelijkbaar patroon zien. Ongeveer 70% van de ondervraagde studenten geeft aan vaak tot zeer vaak de druk te voelen om te presteren.⁴ Ongeveer 53% van de ondervraagde studenten geeft aan al burn-out klachten zoals emotionele uitputting of distantie te ervaren.⁵

Hoe is het zover gekomen?

Het onderwijsbeleid uit Den Haag stond in het laatste decennium in het teken van kille rendementscijfers. Hogescholen en universiteiten werden gedwongen om studenten zo snel mogelijk te laten afstuderen. Ze kregen geen extra geld om bijvoorbeeld meer docenten of studiebegeleiders aan te nemen. Integendeel. Als docenten de targets van Den Haag niet op tijd haalden, dan moesten ze budget inleveren. Zo ontstond een systeem waarin iemands studietempo steeds belangrijker werd ten opzichte van iemands ontwikkeling.

³ Cornelisz, I., van der Velden, R., De Wolf, I., & van Klaveren, C. P. B. J. (2019). The Consequences of Academic Dismissal for Academic Success. *Studies in Higher Education*.

⁴ Zie analyse van onderzoeken van Hogeschool Windesheim, Hogeschool Inholland, de Groningerstudentenbond en 1V Jongerenpanel met in totaal 5.371 respondenten in Interstedelijk Studentenoverleg (2019). *Analyse Studentenwelzijn*. Utrecht: Interstedelijk Studentenoverleg, p. 6.

⁵ Zie analyse van onderzoeken van Hogeschool Windesheim, de Geneeskundestudent, ISO en het 1V Jongerenpanel met in totaal 6.436 respondenten in Interstedelijk Studentenoverleg (2019), p. 6.

D66 wil dat de ontwikkeling van studenten centraal komt te staan

Het tij is aan het keren. Zo zijn de door Den Haag opgelegde 'prestatieafspraken' bijvoorbeeld afgeschaft. Studenten, docenten en bestuurders bepalen voortaan zelf hoe zij de kwaliteit van het onderwijs willen verbeteren. Ze krijgen daarvoor het budget dat door het leenstelsel beschikbaar komt. Dat groeit elk jaar en gaat in 2024 om 573 miljoen euro.⁶

Dat is nog niet genoeg. We willen de ongelijkheid en de prestatiedruk in het onderwijs een halt toe roepen. Studenten moeten weer een eerlijke kans krijgen om zich te kunnen ontwikkelen. Daarvoor hebben we 10 voorstellen.

Voorlichting & matching

1. Het recht op een goede studiekeuzecheck

Er zijn zoveel opleidingen om uit te kiezen. Het is daarom belangrijk dat aankomende studenten een goed beeld krijgen van de opleiding. Sinds enkele jaren hebben studiekeuzers het wettelijk recht op een studiekeuzecheck. Zo krijgen bijvoorbeeld sommige studenten een uitnodiging om een dag proef te studeren en een advies of de studie bij hem of haar past. De studiekeuzecheck bestaat bij sommige gevallen alleen uit het invullen van een online vragenlijst. Bij andere opleidingen is de studiekeuzecheck weer erg uitgebreid. Studenten en docenten van een opleiding weten als geen ander wat een goed beeld geeft van de opleiding. D66 wil daarom dat studenten en docenten in de opleidingscommissies voortaan meebeslissen over waar de studiekeuzecheck van die opleiding uit bestaat.

2. Bewust kiezen tussen een beroepsopleiding of academische opleiding

Hogescholen en universiteiten zijn verschillend maar gelijkwaardig. Een aankomende student zou vooral een opleiding moeten kiezen die hem of haar past. Bachelors en masters op de hogeschool zijn vooral professioneel gericht en op de universiteit academisch gericht. Op dit moment bepaalt vooral de vooropleiding waar een aankomende student naartoe gaat. Het aandeel studenten dat

⁶ Zie ook Rijksoverheid. *Kwaliteitsafspraken in het hoger onderwijs*. Raadpleegbaar via <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/hoger-onderwijs/kwaliteitsafspraken-hoger-onderwijs> (februari 2020).

met een vwo-diploma een hbo-bachelor gaat doen is bijvoorbeeld erg laag en de afgelopen jaren zelfs licht afgenomen⁷. Ook zijn er maar weinig professionele masters en kun je niet promoveren op de hogeschool, terwijl dat de aantrekkelijkheid van hogescholen kan versterken. D66 wil daarom de knelpunten wegnemen om het aantal professionele masters te vergroten en praktijkgericht promoveren op de hogeschool mogelijk maken.

Toelating & selectie

3. Loting als selectieprocedure mogelijk maken

Selectie lijkt eerlijk maar dat is het in de praktijk vaak niet. Onderzoek na onderzoek concludeert dat selectie de kansenongelijkheid in het onderwijs kan vergroten.^{8,9,10} Dat gebeurt op verschillende manieren. Studenten die bijvoorbeeld de eerste in de familie zijn die gaan studeren, melden zich vaak niet eens aan voor een selectieve opleiding.¹¹ Daarnaast gebruiken opleidingen selectiemethodes die niet effectief zijn¹² en die de neiging hebben een specifiek type student te selecteren. Zo blijkt uit onderzoek bij geneeskunde-opleidingen dat de studenten die door de huidige procedures komen qua achtergrond op elkaar lijken¹³. Er ontstaat bovendien een perverse prikkel om op jonge leeftijd al aan je cv te werken om maar door de decentrale selectie heen te komen. Ook zijn er aankomende studenten die decentrale selectietrainingen volgen, terwijl even gemotiveerde aankomende studenten die trainingen niet kunnen betalen. Loting is een effectieve manier om de opleidingsplekken eerlijk te verdelen en de prestatiedruk af te laten nemen. Als het niet nodig is, wil D66 dat helemaal niet geselecteerd hoeft te worden. Voor de opleidingen waar simpelweg te weinig plek is, wil D66 dat het verbod op loting als selectiemiddel wordt opgeheven. Zo krijgen opleidingen de mogelijkheid om loting als selectiemethode te gebruiken.

⁷ Inspectie van het Onderwijs (2019). *Staat van het onderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs. p. 193

⁸ Broek, A. van den, Korte, K. de, Mulder, J. & Bendig-Jacobs, J. (2018). *Numerus fixus, selectie en kansengelijkheid in het wetenschappelijk onderwijs. Een overzichtsstudie naar doelen, criteria, instrumenten en effecten van selectie*. Nijmegen: ResearchNed. Digitaal toegankelijk via: https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2018/12/Numerus-fixus-selectie-en-kansengelijkheid-wo_def.pdf

⁹ Inspectie van het Onderwijs (2017). *Selectie: meer dan cijfers alleen*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs. Digitaal raadpleegbaar via: <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/themaonderzoeken/documenten/rapporten/2017/07/07/selectie-meer-dan-cijfers-alleen>

¹⁰ Zie voor een beschouwing ook Onderwijsraad (2019). *Doorgesloten differentiatie in het onderwijsstelsel* Stand van educatief Nederland 2019. Den Haag: Onderwijsraad. P. 47-49.

¹¹ Inspectie van het Onderwijs (2018). *Een master van jouw keuze? Selectie in bekostigde wo-masteropleidingen. Meerjarig onderzoek selectie en toegankelijkheid*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs. Digitaal raadpleegbaar via:

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/hoger-onderwijs/documenten/rapporten/2018/06/07/de-master-van-jouw-keuze>

¹² Rouwhorst, Y. (2018). *Meritocratische idealen in selectie: tussen plan en praktijk*. Universiteit Utrecht, masterscriptie. Digitaal raadpleegbaar via: <https://www.scienceguide.nl/wp-content/uploads/2018/02/170828-Scriptie-YR.pdf>

¹³ Schripsema, N. R. (). *Medical student selection: Effects of different admissions processes*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

4. Maximaal drie selectiemethoden die wetenschappelijk onderbouwd zijn

De selectieprocedures van opleidingen bestaan vaak uit een hele lijst verschillende onderdelen. Een motivatiebrief, aanbevelingsbrieven, oude cijferlijsten, een kennistoets en kennismakingsgesprekken, om maar een aantal te noemen. Ondanks dat het van sommige onderdelen, zoals aanbevelingsbrieven, allang bekend is dat ze geen goed beeld van een kandidaat geven, maken opleidingen toch gebruik van deze onderdelen. Of ze vragen wel om een motivatiebrief maar lezen de brief niet. De selectiecriteria sluiten daarnaast vaak niet eens op de opleiding aan.¹⁴ Selectieprocedures zijn dus ineffectief en onnodig belastend. Daarom wil D66 dat er maximaal drie selectiemethoden worden gebruikt die wetenschappelijk onderbouwd zijn.

Eerste jaar van de studie & het bindend studieadvies (BSA)

5. Extra begeleiding in de eerste 100-dagen

De eerste periode op een nieuwe opleiding is ontzettend belangrijk om studenten ook goed aan de opleiding te binden. Met name voor studenten wiens ouders zelf niet hebben gestudeerd, kan het leren studeren en het op je plek voelen op de hogeschool of universiteit meer aandacht vragen. Verschillende hogescholen en universiteiten hebben al goede initiatieven. Zo begint het studiejaar voor geïnteresseerde studenten van de Erasmus Universiteit Rotterdam al een week eerder met het [Pre Academic Programme](#). En InHolland organiseert de eerste [#100days](#) allemaal workshops voor studenten. D66 wil hogescholen en universiteiten stimuleren om voor alle studenten dit soort extra begeleiding en introductieactiviteiten te organiseren.

6. Alternatieven voor het BSA

Het bindend studieadvies is geen advies. Het is een besluit. Een student moet in het eerste jaar een minimum aantal studiepunten halen om met de studie door te mogen gaan. Bij sommige opleidingen gaat het zelfs om alle 60 studiepunten. 85% van de studenten met een negatief BSA begint een vergelijkbare studie bij dezelfde of een andere onderwijsinstelling¹⁵. Het BSA verlengt voor die studenten onnodig het studiep pad en werkt demotiverend. Er zijn alternatieven denkbaar.

¹⁴ Steenman, S. (2018). *Alignment of Admission. An Exploration and Analysis of the Links Between Learning Objectives and Selective Admission to Programmes in Higher Education*. Utrecht: Universiteit Utrecht.

¹⁵ Cornelisz, I., et al. (2019).

Bijvoorbeeld een student die aan het einde van het jaar een afspraak maakt welke niet gehaalde vakken in het tweede jaar afgemaakt worden. D66 wil een maximale hoogte van het bindend studieadvies en wil dat alternatieven voor het bindend studieadvies worden gestimuleerd.

7. Wisselen tussen opleidingen ondersteunen

Het kan gebeuren dat een student zich realiseert dat hij niet op zijn of haar plek zit. Hogescholen en universiteiten proberen steeds meer samen te werken om studenten die willen wisselen meteen op te vangen. Dat is gunstig voor de student, want zo kan onnodige studievertraging worden voorkomen. Het is in de praktijk lastig om als hbo'er punten op de universiteit te halen en mee te laten tellen en andersom. D66 wil wisselen ondersteunen door het meenemen van studiepunten te vereenvoudigen.

Gelijke kansen tijdens de opleiding

8. Activiteiten om de Engelse taalvaardigheid te ontwikkelen

Een goede beheersing van het Engels is steeds belangrijker. Afgestudeerden krijgen bijvoorbeeld met internationale vraagstukken of opdrachtgevers te maken. Ook in het onderwijs speelt het Engels een grote rol. Voor internationale stages of uitwisselingen is een goede beheersing van het Engels vaak noodzakelijk. En met name masteropleidingen zijn steeds vaker (deels) Engelstalig. Studenten die onzeker zijn over hun Engelse taalvaardigheid moeten deze kansen niet ontnomen worden. Ze moeten de kans krijgen om de taalvaardigheid beter te ontwikkelen. D66 vraagt universiteiten en hogescholen activiteiten op te zetten voor studenten die hun Engelse taalvaardigheid verder willen ontwikkelen.

9. Flexstuderen voor meer studenten mogelijk maken

De ontwikkeling van studenten vindt niet uitsluitend in de collegebanken plaats. Ontwikkeling gebeurt ook door bijbaantjes, stages of actieve betrokkenheid in het studentenleven. Studie-, studenten- en sportverenigingen spelen daarnaast ook een belangrijke rol in het binden van studenten aan de opleiding. Het is daarom voor studenten niet altijd mogelijk om fulltime te studeren terwijl je wel fulltime collegegeld betaalt. Het is tijdelijk op een aantal hogescholen en universiteiten mogelijk om te betalen per vak dat je volgt. D66 wil de wet wijzigen zodat studenten aan meer hogescholen en universiteiten voortaan de mogelijkheid hebben om te flexstuderen.

10. Studenten de kans geven om mee te denken over het onderwijs

Een opleiding komt pas echt tot bloei als alle studenten de kans krijgen om mee te denken en mee te besluiten over de opleiding. Studenten weten als geen ander wat de zwakke plekken van de opleiding zijn en wat ze nog meer nodig hebben om het beste uit zichzelf te halen. Daarvoor is het belangrijk dat alle studenten van de opleiding worden bereikt, en niet alleen de studenten die hun weg al goed weten te vinden. De afgelopen jaren hebben opleidingscommissies (OC's of OLC's) en medezeggenschapsraden meer verantwoordelijkheden gekregen. De bekendheid is echter soms laag¹⁶ en niet alle OC's en raden worden goed ondersteund¹⁷. D66 vraagt opleidingen om te investeren in de studentbetrokkenheid en de deelname aan de medezeggenschap te ondersteunen.

¹⁶ Hoger Onderwijs Persbureau (2019). *Informatie over medezeggenschap vaak achter een slotje*. Raadpleegbaar via: <https://www.erasmusmagazine.nl/2019/04/10/informatie-over-medezeggenschap-vaak-achter-een-slotje/> (april 2019).

¹⁷ Oberon (2018). *Monitor Medezeggenschap Hoger Onderwijs. Derde peiling 2017-2018*. Utrecht: Oberon.